

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Голова Експертної комісії
Українського інституту національної пам'яті
з питань визначення належності об'єктів
до символіки російської імперської політики**

Віктор БРЕХУНЕНКО

12 листопада 2024 р.

Фаховий висновок

**щодо належності назви розмінної монети «копійка» до символів,
пов'язаних з реалізацією російської імперської політики в Україні
та колоніальною спадщиною**

Нормативно-правова підстава експертизи: частина 2 статті 6 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-ІХ від 21 березня 2023 р. із змінами, внесеними Законом № 3097-ІХ від 03.05.2023 р.; підпункт 17-3 пункту 4 Положення про Український інститут національної пам'яті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 684 «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті»; Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», затверджене Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України від 25.07.2023 № 399 «Про затвердження Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України "Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії"» із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України № 429 від 15.08.2023 № 429, Наказ Українського інституту національної пам'яті від 05.10.2023 № 35 «Про утворення Експертної комісії

з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики».

Визначення термінів у розумінні статті 2 Закону:

російська імперська політика (російська колоніальна політика) – система заходів, що здійснювалися органами управління, збройними формуваннями, політичними партіями, недержавними організаціями, установами, підприємствами, групами чи окремими громадянами (підданими) Російської імперії, Російської республіки, Російської держави, Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Російської Федерації, спрямованих на підкорення, експлуатацію, асиміляцію Українського народу;

русифікація – складова російської імперської політики, спрямована на нав'язування використання російської мови, пропагування російської культури як вищих порівняно з іншими національними мовами та культурами, витіснення з ужитку української мови, звуження українського культурного та інформаційного простору;

символіка російської імперської політики – символіка, що включає, у тому числі, будь-яке зображення державних прапорів, гербів та інших символів Російського царства (Московського царства), Російської імперії, Російської республіки, Російської держави, Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Російської Федерації; зображення, написи, присвячені подіям, пов'язаним із здійсненням російської імперської політики; зображення, написи, пов'язані із глорифікацією і виправданням російської імперської політики; назви подій, пов'язаних із реалізацією російської імперської політики, назви російських міст та інших географічних, історичних та культурних об'єктів Російської Федерації, що не пов'язані безпосередньо із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури або з культурою поневолених народів Російської Федерації.

Предмет експертизи: назва розмінної монети «*копійка*» в контексті її політичної, економічної та семантичної належності до символів, пов'язаних із реалізацією російської імперської політики в Україні та колоніальною спадщиною.

Історично «шаг» був назвою розмінної монети, яка перебувала в обігу в Україні у XVII – XVIII століттях. Її неодноразово згадано не лише в письмових джерелах, але й у художній літературі та фольклорі. Назва «шаг» характерна винятково для території сучасної України, натомість жодним чином не пов’язана з Московським царством та Російською імперією. Протягом другої половини XVII – XVIII століть Московія прагнула нав’язати фінансовій системі Гетьманщини обіг лише власних грошей, зокрема й «копійки» (укр. *копійка* – запозичення з російської мови, назва виникла на основі словосполучення *копейная денъга* ‘копійка’, на якій був зображений великий князь (цар) верхи на коні зі списом у руці) як роздрібною монети, витісняючи традиційну для українського грошового обігу західноєвропейську монету. Паралельно зі знищенням української державності Російській імперії вдалося реалізувати і цей свій задум у сфері грошового обігу.

Відродження назви розмінної монети «шаг» відбулося під час Української революції 1917–1921 років. В ухваленому Центральною Радою Тимчасовому законі про українські гроші від 1 січня 1918 року ішлося, що кредитовий білет – карбованець складався з 200 шагів. 1 березня 1918 року Центральна Рада ухвалила Закон «Про грошову одиницю, биття монети та друк державних кредитових білетів», затвердивши грошову одиницю – гривню, яка складалася зі 100 шагів (в обіг були випущені розмінні марки вартістю 10, 20, 30, 40 і 50 шагів). З поразкою Української революції 1917–1921 років та встановленням на території України радянської влади українські гроші було вилучено з обігу.

Після відновлення 24 серпня 1991 року держави Україна постала й ідея відродити «шаг» як розмінну монету. Упродовж 1991–1992 років розробляли проекти та ескізи банкнот і монет (зокрема, було розроблено ескізи розмінних монет 1, 5, 10 та 25 шагів, проведено експериментальне карбування монет). Проте внаслідок переваги серед народних депутатів України осіб із радянським світоглядом Постанова Президії Верховної Ради України від 2 березня 1992 року затвердила для розмінної монети назву «копійка», притаманну грошовій системі Московського царства, Російської імперії, Союзу Радянських Соціалістичних Республік та Російської Федерації. Назва розмінної монети «копійка» також зафіксована у Законі України Про Національний банк України (1999 р.).

Таким чином, розмінна монета «*копійка*», відома на українських теренах із середини XVII століття, у XVIII столітті витіснила традиційну для українського грошового обігу монету, що побутувала зокрема і під назвою «шаг». Це стало наслідком реалізації російської імперської політики. Отже, назва «копійка» політично, економічно та семантично належить до символів,

пов'язаних із реалізацією російської імперської політики в Україні та колоніальною спадщиною.

З огляду на викладені міркування ініціатива Національного банку України щодо внесення змін до законодавства стосовно зміни назви розмінної монети «копійка» на історично обґрунтовану «шаг» заслуговує на підтримку і сприятиме відродженню національних традицій у номінації грошей, подоланню негативної колоніальної спадщини та загалом процесам деколонізації українського суспільства.

Члени Експертної комісії Українського інституту національної пам'яті з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики:

БРЕХУНЕНКО Віктор Анатолійович

ВЕРБИЧ Святослав Олексійович

ГЕНЕРАЛЮК Леся Станіславівна

ГРЕЧИЛО Андрій Богданович

НАУМОВ Сергій Олександрович

РУБЛЬОВ Олександр Сергійович

СКРИПНИК Анатолій Юрійович

СОКИРКО Олексій Григорович